

Inlägg till Nationell biblioteksstrategi ang. arbetsplatsbibliotek

För 20 år sedan hade Sverige 400 fler bibliotek än idag. KB:s statistik visar att hälften av alla folkbibliotek har öppet högst 20 tim/vecka. Forskningen har pekat ut att just öppettiderna är centrala för att människor ska gå till biblioteket. Har man öppet kl. 13-16, vilket är en vanlig öppettid, är det många som möter ett stängt bibliotek. Utredningen "Den femte statsmakten" saknar ett resonemang om de problem som sedan länge tynger biblioteken. Till ex. s.k. meröppet, dvs. obemannade bibliotek dit man kan gå med hjälp av en kod. Bibliotekens problem urholkar deras demokratiuppdrag där litteratur, bildning, kunskap och information är centrala enligt Bibliotekslagen. Det blir svårare än tidigare att hitta fram till böcker om man inte har läsvana. Det gör det ännu viktigare än tidigare att göra böcker tillgängliga också utanför bibliotekets väggar. En lång erfarenhet av bibliotek på arbetsplatser inom LO-området visar att det är ett effektivt sätt att nå ut med bokverksamhet. Utlåningen är hög om verksamheten sker på ett medvetet sätt, det vill säga med aktiva bokombud och ett folkbibliotek som hjälper till att hålla boksamlingen aktuell.

Bakgrund

Framväxten av arbetsplatsbibliotek har både skett i samverkan med folkbiblioteken och vid sidan av dessa. Från 1930-talet och framåt försåg flera folkbibliotek lokala arbetsplatser med böcker ofta på initiativ av fackföreningarna. I mitten av -70-talet kom verksamheten med arbetsplatsbibliotek igång på allvar. Den hade sina rötter i -30-talets kulturpolitik vars syfte var att utjämna kulturell ojämlikhet. I Peter Almeruds rapport "Bibliotek i skymundan" 2004 refereras bland annat från en försöksverksamhet med 23 arbetsplatsbibliotek i Malmö på 1970-talet. Verksamheten var framgångsrik och permanentades. Man konstaterade att man nådde ut till nya låntagare, att den personliga kontakten var värdefull och att valet av böcker måste ske omsorgsfullt.

1982 bekräftade bibliotekschefen Åke Erlandsson i Danderyd en liknande erfarenhet:

"Ett decenniums samlade erfarenhet talar för att decentraliseringsförsöket sannolikt också är ett av de mest effektiva sätten att väcka läslusten hos läsovana. Undersökningar har klart bekräftat att verksamheten verkligen har erövrat nya låntagare och att arbetsplatsbiblioteken dessutom har egna värden som de reguljära kommunbiblioteken trots deras rika utbud och service inte utan vidare kan ersätta."

Det finns arbetsplatsbibliotek i dag också

Bland det första kommunbiblioteken drog ner på under nedskärningarna under 1980-talet och framåt var den s.k. uppsökande verksamheten. Fackföreningsrörelsen svarade med att bygga upp fackliga arbetsplatsbibliotek belägna på arbetsplatser, en verksamhet som drevs och drivs med

ideella krafter av bokombud. Från att biblioteken i många fall servade de lokala arbetsplatserna med böcker och viss service som bokinformation av en bibliotekarie blev de beroende av arbetsgivarens goda vilja. Biblioteken kräver en avgift av arbetsgivaren för att fortsätta med servicen. Det finns arbetsgivare som inte vill stå för avgiften. Det rimmar illa med bibliotekslagens skrivningar att de som pga socio-ekonomiska och kulturella orsaker har svårast att nå fram till böcker ska vara beroende av arbetsgivarens goda vilja. Det är positivt och nödvändigt att människor engagerar sig ideellt i ett arbetsplatsbibliotek, men verksamheten är skör, den faller många gånger på att bokombudet slutar sin anställning. Därför är det av stor vikt att det byggs broar mellan folkbiblioteken och de lokala arbetsplatsbiblioteken. Erfarenheter i nutid visar att de kommunala biblioteken har en bristfällig kunskap om förekomsten av arbetsplatsbibliotek i deras region.

Inom ett flertal fackföreningar inom LO som Kommunal, IF- Metall, Transportarbetarförbundet, SECO, Livs och Hotell- och Restaurangfacket har man bedrivit och bedriver verksamhet lokalt med arbetsplatsbibliotek och annan läsförmedlande verksamhet tex. det framgångsrika konceptet med "Läs för mig pappa"-kurser.

År 2007/08 beviljade kulturrådet s.k. KIA-medel till 87 nya arbetsplatsbibliotek. Siffran för 2009 var 59 stycken. Våren 2010 upphörde bidragen efter ett politiskt beslut av sittande regering. Sveriges Författarförbund och Regionbibliotek Stockholm sökte pengar från Kulturrådet till ett pilotprojekt i syfte att kartlägga arbetsplatsbiblioteken i landet. Bibliotekarie Nina Frid fick uppdraget. Tyvärr kunde inte en fullständig kartläggning ske eftersom Kulturrådet avsåg ytterligare medel.

Önskvärda insatser

I alla politiska läger säger man sig vilja göra något åt det sjunkande läsandet. Den positiva tendens som vi de senaste åren konstaterar när det gäller barns läsande är också önskvärd för de vuxna. Forskning har sedan länge konstaterat att barn som inte har tillgång till böcker hemma och vars föräldrar inte har läsvana tenderar att upphöra med läsningen. Vuxna är viktiga läsande förebilder, men vuxna behöver också läsa för sin egen skull. Det är ytterst en fråga om demokrati och deltagande i samhället.

Insatser som skulle stärka vuxnas läsande:

En inventering av fackliga och kommunala arbetsplatsbibliotek.

Ge länsbiblioteken i uppdrag att stötta och samverka med de lokala arbetsplatsbiblioteken på deras egna villkor.

Utveckla metoder att nå ut med böcker till arbetsplatser. (Erfarenheter finns från t ex Jönköping med särskilt utrustade bokbussar som regelmässigt besöker större arbetsplatser.)

Ovanstående inlägg har tagits fram från de erfarenheter som finns inom Arbetsgruppen för ett läslyft i Sverige. I arbetsgruppen ingår representanter för ABF, Sveriges Författarförbund, Dyslexiförbundet, En bok för allas vänner, Författarcentrum, Kommunal, Transportarbetarförbundet samt IF Metall.

Kontaktperson Lena Kallenberg [lena.kallenberg@telia.com](mailto:lana.kallenberg@telia.com) tel: 070-5363974